

OMMAVIY MADANIYAT NIQOBI OSTIDA HARAKAT QILUVCHI MAFKURALAR HAMDA ULARNING YOSHLAR ONGIGA TASIRI

Xoliqulov Muhammad Qaxor o‘g‘li.

O‘zbekiston – Finlandiya pedagogika instituti
Ijtimoiy – gumanitar fanlar kafedrasida o‘qituvchisi

Annotasiya: Ushbu maqolamizda ommaviy madaniyatning harakatga keltiruvchi kuchi hamda vujudga keltiruvchi mafkuraviy negizi ochib berilgan. Shuningdek, uning yoshlar ongiga tasiri tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: mafkura, ommaviy madaniyat, omma, moddiy manfaat.

Abstract: In this article, the driving force of popular culture and its ideological basis are revealed. Also, its impact on the minds of young people is analyzed.

Key words: ideology, mass culture, masses, material interest Bugungi kunda mafkuraviy tahdidlarning geostrategik, geosiyosiy hamda global xarakterlari bilan tuslanadi. Ommaviy madaniyat tushunchasi, g‘arb modeli sifatida shakllangan hamda yoshlarni: erkinlikka, hurlikka, siyosiy, madaniy hamda ma’naviy sektalar asosida shakllangan mafkuralar yordamida boshqarishga urinishlar o‘tgan asrning 60-70 yillarida Sobiq Sovet Sotsialistik Respublikalarida kurtak ocha boshlagan bo‘lsa keyinchalik 80-90 yillarga borib barq ura boshlagan. Buning sababi esa davlat ichkarisidagi siyosiy represiyalar, inqiroz hamda tushkunlik kayfiyati buning asosini tashkil etgan.

Yuqorida aytganimizdek, SSSRni qurol kuchi bilan Sotsialistik rejimni mag‘lub qilish mumkin emasligini payqab qolgan AQSH hamda g‘arb davlatlari Sotsialistik Respublikalarga mafkura eksportini keng ko‘lamda eksport qilish yo‘liga o‘tganlar.

Ommaviy madaniyat – bu madaniyat mavjudligini murakkab, hamma vaqt bir xil talqin qilinmaydigan o‘ziga xos shakli. Ommaviy madaniyatni g‘arb madaniyatni bilan bog‘liq hodisa deb tushunish, shuningdek, uni g‘oyasizlik, sifatsizlik va didsizlik namunasi sifatida baholash keng tarqalgan¹⁴⁶. Demak, yuqorida takidlaganimizdek, ommaviy madaniyat g‘arbda kelib chiqqan degan xulosa berishimizga asos bo‘lib xizmat qiladi ya’ni g‘oyasizlik negiziga qurilgan qadriyatlarni mensimaydigan omma sanaladi.

Professorlar Yaxshilikov Juraboy hamda Muhammadiyev Nurmuhammadlar ommaviy madaniyatni “ bu bir guruh boylikka o‘ch odamlar tomonidan zamonaviy axborot-texnologiyalarning imkoniyatlaridan unumli foydalangan holda axloqiy buzuqlik, zo‘ravonlik, o‘z manfaatlarini o‘zgalar manfaatlaridan ustun qo‘yish, “men”ni ulug‘lash kabilarni aks ettiruvchi har xil o‘ta sayoz madaniyat asarlarini moddiy va ma’naviy hayot tamoyillariga tashlab, ko‘ngilocharlik bahonasida tijoratga asoslangan istemolchilikni yo‘lga qo‘yib xalqlarni o‘z milliy qadriyatlariga asoslangan madaniyatdan judo qilish evaziga katta daromad topishga qaratilgan aksilmadaniyatdir”¹⁴⁷, deya tariflaydi.

Demak, yuqoridagilarga qo‘shilgan holda shuni qo‘shimcha qilishimiz

---

¹⁴⁶ Falsafa qomusiy lug‘at. –T.: “O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashryoti”. 2004-yil. –B.313.

¹⁴⁷ Yaxshilikov J. Muhammadiyev N. Milliy g‘oya: O‘zbekistonni rivojlantirish strategiyasi. Darslik. –T.: “Cho‘lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi”. 2018-yil. –B.511.

mumkinki, asriy qadriyatlar asosida shakllangan ongu-shuuriga singan mafkuralarni parchalash hamda bu orqali mo‘may daromad olish ilinjida tashkil topgan desak hech mubolag‘a qilmagan bo‘lamiz. Sababi, qadriyatlar insonni kelajakka yo‘naltiruvchi richak hisoblansa, bunday richagning bo‘lmasligi hattoki mrxanik harakatni ham sodir etaolmaydi. Eng murakkab bo‘lgan ijtimoiy harakatning oyog‘iga bolta urush orqali millat hattoki davlatlarning ertangi umida bo‘lgan yoshlarning maqsadsiz, g‘oyasi va mafkurasiz harakatlanishi bu jamiyatni tanazullga etaklaydi.

Mediamakonning vujudga kelishi orqali bunday ommaviy madaniyatni targ‘ib qilish juda ham osonlashgan. Misol uchun o‘tgan asrning 70-90 yillariga kelib mediamaydonning vujudga kelishi. Bunda ommani o‘ziga jalb qilish uchun turli yo‘llardan foydalanish orqali bu yanada avj olgan.

Gustav Lebonning fikriga ko‘ra, ommaning turlarini ikki guruhga bo‘ladi. Bularga getterogen hamda gomogenga bo‘linadi. Bizning fikrimizga ko‘ra aynan getterogen omma tomonidan aynan ommaviy madaniyat targ‘ib qilinadi, bu orqali esa, yoshlarni manqurtlashtirib o‘z boyliklarini ortiradi. Sababi ommaviy madaniyat barcha sinf, sekta, qatlamlarning birdek shaxvoniy, ko‘ngilochar o‘yin-kulgu, yovvoyi hayvoniy va boshqa ehtiyojlarini inobatga olgan holda ishlab chiqilganligi bois ularning ehtiyojlarini to‘la qoplaydi. Bu orqali, ulardagi g‘oyaviy bo‘shliqni o‘zlarining qadriyatsizlikni targ‘ib qiluvchi submadaniyatlarini tiqishtirishadi.

Gustav Lebonning ommani uyuidagich izohlaydi: “Ommaning holati yovvoyilar to‘dasining ko‘rinishiga juda yaqin. Odamlar o‘zining jamoaviy ruhini shakllantirib olsagina, yovvoyi holatdan, omma holatidan xalq holatiga o‘tishi mumkin”¹⁴⁸, deb hisoblaydi.

Demak, ommani xalq xoliga kelib emas aksincha yovvoyi hayvonlar to‘dasi sifatida boshqarish anchagina oson ishligi va bu orqali o‘zlarining yovuz hamda tuban maqsadlarini amalga oshirishni ko‘zlash oqibatida vujudga kelgan desak bo‘ladi. Yuqoridagi fikr hamda mulohazalardan kelib chiqqan holda biz quyidagi xulosalarni berishimiz mumkin:

Birinchiidan, ommaviy madaniyat qadriyatsizlikni, mafkurasizlikni targ‘ib qiladi;

Ikkinchiidan, mediamakonning vujudga kelishi ommaviy madaniyatning tezdda yoyilishiga yordam bergan hamda ommaviy madaniyatni targ‘ib qilish quroliga aylangan;

Uchunchidan, ommaviy madaniyat pornografiya, shahvoniy tuyg‘ularni targ‘ib qilish orqali o‘zini-o‘zi moliyalashtiradi;

To‘rtinchidan, ommani bir to‘da hayvonlar sifatida boshqarishga qaratilgan mafkuraviy propagandaning mahsulidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Falsafa qomusiy lug‘at. –T.: “O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashryoti”. 2004-yil. –B.313.

2. Gustav Lebon. Omma psixologiyasi. Tarajimon. Qudratov Rahimjon. –T.: “Yoshlar matbuoti”. 2021-yil. –B.133.

---

¹⁴⁸Gustav Lebon. Omma psixologiyasi. Tarajimon. Qudratov Rahimjon. –T.:”Yoshlar matbuoti”. 2021-yil. – B.133.

3. Yaxshilikov J. Muhammadiyev N. Milliy g‘oya: O‘zbekistonni rivojlantirish strategiyasi. Darslik. –T.: “Cho‘lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi”. 2018-yil. –B.511.
4. Яхшиликков, ЖЯ, and Н.Э. Мухаммадиев. "Миллий гоё ва мафкура."
5. O‘G‘LI, XOLIQULOV MUHAMMAD QAXOR. "GEO-IDEOLOGICAL PROCESSES AND LAWS OF THEIR ORIGIN." *International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences* 4.1 (2024): 22-27.
6. MADATOVICH, RUZIMURODOV SIROJ. "Aesthetic Features of the Formation of a Healthy Environment in the Upbringing of Children in the Family." *JournalNX* 6.04 (2020): 88-90.
7. Жўраев, Лукмон. "ЁШЛАР ИҚТИСОДИЙ ХУЛҚ-АТВОРИДА ТРАНСФОРМАЦИЯ." *Journal of Social Sciences* 1.02 (2022): 51-55.
8. Alikulov, Samar Abdurashidovich, and Ilhom Imomalievich Rizaev. "METHODOLOGICAL PROBLEMS OF RESEARCH OF SOCIAL SYSTEMS." *Theoretical & Applied Science* 2 (2020): 717-720.
9. Негматова, Шахзода, and Хасан Орипов. "Проблемы формирования интернет-грамотности среди молодежи." *Наука и образование сегодня* 5 (6) (2016): 37-39.
10. Sadriyevna, Azizova Laylo, and Xoliqulov Muhammad Qaxor o‘g‘li. "Komil inson falsafiy genezisida Abu Ali ibn Sino qarashlari tahlili." *barcha sohalar bo‘yicha* (2023): 32.